

Szerzői jogi kérdésekről

avagy az ismeret hiánya veszélyes is lehet

A szerzői jog a szellemi tulajdonjog azon területe, amely a szerzői művek, azaz bármely, az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó, az irodalom, a tudomány és a művészet területén létrehozott egyéni, eredeti alkotás - függetlenül attól, hogy az adott alkotás milyen műtípusban testesül meg - szerzőinek és az ún. szerzői joghoz kapcsolódó jogok jogosultjainak védelmét szabályozza.

A fenti - tömör és sokszorosán összetett hivatkozásokkal teli - meghatározás két, az informatika világában is fontos kitételeket tartalmaz. A létrehozott mű eredeti és egyedi kell legyen ahhoz, hogy a szerzői jogi védelem kiterjedjen rá, továbbá a tényleges szerzők mellett más jogosultak (például az előadóművészek) is részesülhetnek védelemben. Az egyediség jelenthet tartalmi, formai és sok más szempontot is, de a lényeg a hozzáadott szellemi teljesítmény.

Az oktatás szereplői - meghatározott feltételek teljesülése esetén - élhetnek a szabad felhasználás jogával, azaz - a jogszabályban megadott körülmények fennállása esetén - a jogvédelem alá eső műveket jogdíj megfizetése és a szerző engedélye nélkül felhasználhatják. Természetesen a szabad felhasználás nem veszélyeztetheti a mű eredeti rendeltetését, továbbá indokolatlanul nem sértheti a szerző jogos érdekeit sem. Már a feltételek áttekintése is komoly odafigyelést igényel az oktatás szereplőitől (különösen a tananyagfejlesztőktől), hiszen nem lehet bármilyen oktatásról szó, mivel a szabad felhasználás körébe csak a törvényben meghatározott esetek tartoznak bele. A szabad felhasználás szempontjából az iskolai oktatás célját szolgálja a felhasználás, ha az az óvodai nevelésben, az általános iskolai, a középiskolai, a szakiskolai oktatásban, az alapfokú művészetoktatásban vagy a felsőoktatásról szóló törvény hatálya alá tartozó felsőfokú oktatásban a tantervnek, illetve a képzési követelményeknek megfelelően valósul meg. A szabad felhasználás eseteinek felsorolását a [szerzői jogról szóló törvény](#) 34-41. §-ai tartalmazzák.

Fontos megjegyezni, hogy a szerzői jogvédelem hatálya véges - általában a szerző halálát követő 70 év -, de ettől rövidebb is lehet az úgynevezett szomszédos jogok védelmi ideje, ahol a mű nyilvánosságra kerülését követően azonnal indul a számláló, és az előzőtől kisebb a védelmi idő is.

Jelentősen leegyszerűsítve a jogszabályi előírásokat arra juthatunk, hogy az idézésen túllépő esetek mindegyike egyesével vizsgálendő meg, ha véletlenül sem akarunk a jogsértés útjára tévedni. Fontos arra is figyelni, hogy a jogszabály nem határozza meg a védelem alá tartozó mű megjelenési formáját sem, tehát az tetszőlegesen - nyomtatott vagy digitális egyaránt - lehet.

Téves az az elképzelés is, hogy az interneten fellelhető tartalmak mindegyike szabadon felhasználható, bár az kicsit bonyolítja a helyzetet, hogy a felhasználó nem minden esetben tudja eldönteni, hogy az adott forrás éppen melyik ország jogrendje szerint ítélandó meg (például: hol van az a szerver, amin közzétették), így online tartalmak esetében célszerű - bár jelentős hibalehetőséget magában hordozó - megoldás a kereszthivatkozás (hyperlink) alkalmazása.

Addig nem fenyeget bennünket a jogsértés veszélye, amíg a szabad felhasználás kereteit nem lépjük túl, a gond tehát akkor kezdődik, amikor valamely nagyon jól sikerült művünket a köz számára is elérhetővé tesszük, azaz túllépünk a jog adta védőbástyán. Az internet adta szabadság könnyen sodorhat bennünket olyan váratlan helyzetbe, amiről a későbbiekben kiderülhet, hogy magatartásunk nem volt jogszerű.

Az alábbiakban néhány fiktív, leegyszerűsített, de talán szemléletes példát adunk közre annak érdekében, hogy láthassuk azokat az árnyalatnyi eltéréseket, amelyek egy-egy esetben a kérdés szerzői jogi megítélése múlik.

1. példa

Egy iskola innovatív tanára a munkáját könnyítendő - szigorúan belső (iskolai) használatra - összeválogatott egy jegyzetet különböző helyeken megtalálható forrásokból. Az összeállítás egyedi, hiszen a benne szereplő írások az ő elképzelését tükrözik, kizárólag az általa összeállított oktatási programnak felelnek meg.

Az összeállítás olyan jól sikerült, hogy egyre tágabb környezetének érdeklődését is felkeltette, azaz egyre többen érdeklődtek nála, hogyan lehetne a kincshez hozzáférni. Tapasztalt és körültekintő pedagógusként utánajárt, kérdezősködött, hogy miként lehetne összeállítását a köz javára fordítani. Rövid kutakodás után kiderült, hogy a szereplő források egy része még jogvédett anyag, tehát a nyilvános felhasználáshoz számos hozzájárulás beszerzésére lenne szükség, ami egy magánszemély számára kilátástalannak tűnő vállalkozás, így felkeresett egy tankönyvek kiadásával foglalkozó céget, hogy kiderítse, közreműködnének-e az összeállítás mások számára is hozzáférhetővé tételében.

2. példa

Egy aktív és az internet világában is tájékozott pedagógus úgy gondolta, hogy tetemes méretű gyűjteményét az érdeklődők számára közreadja, sőt néhány információs csatornát kihasználva még az érintetteket is tájékoztatja arról, hogy milyen kitűnő megoldásokat alkalmaz a vállalkozóként végzett felkészítései során.

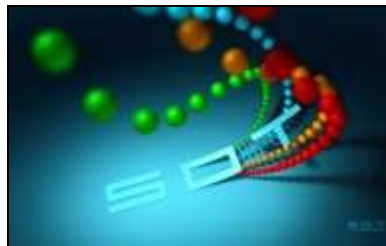
A gyűjtemény egyediségéhez kétség sem férhet, de a benne szereplő tartalmak már többféle kategóriába tartoznak. A szoftverek felhasználási szerződésai azt is tartalmazzák, hogy az adott termék milyen kereskedelmi kategóriába tartozik. E téren vannak olyan termékek, amelyeket az alkotóik teljesen szabadon forgalmazható kategóriába sorolnak, azaz azt bárki ingyenesen elérheti és használhatja végfelhasználói szerződésében (EULA) leírtak szerint. Az ezen termékekből készített gyűjtemények összeállítói akár ellenszolgáltatást is kérhetnek az összeállításért, hiszen annak lehetnek költségei, aminek megtérítése iránti igény jogos is lehet azokkal szemben, akik azt az összeállítást készen szeretnék megkapni.

A gondot az okozta, hogy néhány elem a gyűjteményből olyan szoftverek felhasználásával készült, amelyek esetében kizárólag oktatási célú felhasználói licence¹ volt, azaz avval a vállalkozása bevételeinek fokozását jogszerűen nem végezhetette. Fontos tehát figyelni arra is, hogy az az eszköz, amivel éppen előállítunk valamit, jogszerűen is használható-e arra a tevékenységre, amit éppen végzünk vele.

3. példa

Egy iskola - az informatikai írástudás széleskörű elterjesztése iránt elkötelezett - vezetése és szakemberei úgy gondolták, hogy az intézményben található informatikai eszközök célszerű felhasználását is segítené, ha a jelenleg ki nem használt késő délutáni időszakban olyan tanfolyamokat hirdetnének a környezetükben élők számára, amelyeknek bevételeiből a fejlesztésekre is maradna némi forrás. Az elgondolás megvalósítása során kiderült, hogy a számítógépeiken lévő szoftverek jelentős része kizárólag a közoktatási feladataik ellátásához használható jogszerűen, azaz az elképzeléseik továbbvitelét ebből a szempontból is át kell gondolniuk, ha szándékaik megvalósítása során nem akarnak jogsértő helyzetbe kerülni.

4. példa

Egy - az oktatásért és az informatikai kultúra terjesztéséért egyaránt - elkötelezett pedagógus úgy gondolta, hogy az interneten található, az oktatásban jól hasznosítható szoftverek és egyéb alkalmazások összegyűjtésével segíti kollégái munkáját. Gyűjteményét a [Sulinet Digitális Tudásbázis](#) részét képező elemekkel is színesítette, majd azt „önzetlenül” saját honlapján a köz javára bocsátotta. Az esetnek gyorsan híre ment, hiszen az összeállítás több szempontból is hatékony segítséget jelentett az oktatómunkában, ráadásul rengetek időt takarított meg azok számára, akik készen jutottak hozzá a tartalmához. Az „üzlet” szépen virágzott, ám a kiteljesedést megelőzően eljutott híre a tudásbázis üzemeltetőjéhez is, aki udvarias levélben hívta fel az elkövetőt, hogy lenne szíves alaposan elolvasni és betartani a tudásbázis minden lapjának alján megjelenő szerzői jogi közleményt, mert ellenkező esetben „vállalkozását” olyan jogi folyamatnak teszi ki, aminek a végén akár jelentős anyagi megterhelést jelentő elmarasztalásra is számíthat.

¹ Ilyen jellegű szerződés biztosítja például a felsőoktatási hallgatók és oktatók, illetve a közoktatás intézményei és pedagógusai számára egyes szoftverek „ingyenes” használatát az oktatómunkájukban.

Zárszó

Példáinkkal nem akartunk elijeszteni senkit a köz és önnön javára is szolgáló, a szerzői jog területére vezető cselekvésektől, csupán megpróbáltunk közérthető esetekkel rámutatni arra, hogy a legjobb szándék mellett is kerülhetünk olyan - néha rendkívül kellemetlen következményekkel járó - helyzetbe, amit kis körültkintéssel könnyen elkerülhettünk volna. Írásunk tartalmi mondanivalóját könnyedebb körítéssel feldolgozva találhatják meg, ha [ezt](#) a hivatkozást követik.